

Jørgen Husted om professionsidealet på DLF's ordinære kongres i 1999

Mange tak, og tak til Danmarks Lærerforening for indbydelsen. Og jeg vil ikke kun sige tak for indbydelsen til at komme her i dag, men også for det, der blev nævnt, at jeg har været med i et forløb sammen med en stor gruppe meget engagerede skolelærere, hvor jeg har været med i tre møder om professionsetik. Det startede det med, og siden hen tog det mere retning efter det, der hedder professionsideal.

Det var meget engagerede mennesker - som sagt - det var mennesker, der brændte for sagen. Men det, man jo også skal kunne her, det kunne de også, nemlig at spise brød til. Det er nødvendigt; det håber jeg også, I gør.

Så det, jeg vil starte med, det er spørgsmålet om en eventuel professionsetik for danske skolelærere, og jeg vil tage udgangspunkt i en lille konversation, jeg havde med min kone. Det var her i begyndelsen af september, hvor jeg havde siddet en hel weekend ved min computer og bakset med at renskrive produktet fra vores sidste møde ude på Skarrildhus.

Og så sagde konen til mig: Hvad er det for noget, det der professionsetik for skolelærere? Er det sådan noget, ligesom tandlægerne har, med regler for professionel korrekt optræden, at man ikke må rakke kolleger ned over for patienter, at man ikke må reklamere og sådan noget? Eller også noget med etikette? Skal det nu være forbudt for danske skolelærere for eksempel at sige sgu og andre ting? Er det sådan noget, det handler om? Og så sagde jeg: Nej, ja, det var det vist til at begynde med, men det er det ikke - vi er mere kommet i retning af noget, man kan kalde et professionsideal.

Og hvad vil det sige at tale om et professionsideal og ikke bare en professionsetik? Ja, det vil jo sige, at man forsøger at tegne konturerne af den gode lærer, at stille et idealbillede op for en god, dansk skolelærer. At sige: Hvad det er man står for som dansk skolelærer, hvad det er for en, for at bruge et fint ord, hvad det er for en etos, der kendetegner den gerning, man har der.

Og da jeg begyndte med de der store ord, begyndte hun virkelig at protestere, konen, og begyndte sådan at trække på smilebåndet og sagde, at det er jo til grin, det er jo undervisere ligesom mig - og hun er gymnasielærer, min kone - og ligesom dig, sagde hun og pegede på mig. Og undervisere de skal kunne deres kram, de skal passe deres arbejde, og de skal behandle folk ordentligt; og så er den ikke længere. Så hvorfor skal skolelærere pludselig til at pynte sig med noget særligt? Kan de ikke nøjes med at kunne deres kram og passe deres arbejde - det er måske svært nok - og så behandle folk ordentligt?

Så hun sagde: Det er noget pjat. Det er ikke noget at sidde og sjæle om ude på Skarrildhus. Og så sagde hun til mig: Jeg har hørt, at der i det dér professionsideal er 11 pinde, så vil du prøve at læse en af dem op for mig, eller et par stykker?

Og så sagde jeg: Jo, men det vil jeg da gerne, jeg var sådan lidt bange, og jeg tog sådan helt tilfældigt den ud, der hedder nr. 6, uha: "Læreren vil fremme sin egen vækst og udvikling, engagere sig i alment menneskelige livsspørgsmål og vise medleven i samfunds- og kulturlivet". Det er overskriften. Og nedenunder står der: "For at kunne varetage sit ansvar for elevernes menneskelige udvikling, indføring i samfundslivet og kulturen må læreren udvikle sin egen personlighed og horisont med henblik på at bruge fagene, samværet og samtalerne i skolen til at oplyse eleverne om

menneskelivets vilkår, såvel i almindelighed som i dansk kultur. Læreren vil stræbe efter at fremstå for sine elever som et oplyst og engageret menneske, der inviterer til eftertænkning, debat og modspil. Læreren vil sikre, at der i undervisningen hersker åndsfrihed, så eleverne frit og trygt kan afprøve deres meninger og adgang til kulturens forskellige belysninger af menneskelivet, dets mening og værdier".

Det er sådan noget, vi har siddet og sjælet om ude på Skarrildhus. Og da jeg fyrede den af i hovedet på min kone, da slog hun en skoggerlatter op og sagde: Sikke da noget, det kan man da ikke sige nu om dage, i 1999 og snart år 2000. Den slags ord bruger vi jo slet ikke mere; det er jo spejder-moral, der bliver holdt frem dér. Det er som om, det var de grønne spejdere, helligspejderne, der havde skrevet sådan noget; det er - nu citerer jeg hende ordret - "tomt ordsqualder".

Det har intet med folkeskolen at gøre, sagde hun, det er bare et forsøg på at skaffe sig et bedre image, at få noget mere prestige. Det er på grund af skolelærernes deroute fra tidligere at være embedspersoner, hvor man kunne trøste sig med, at dem, Gud giver et embede, giver han også forstand, og til nu blot at være lønarbejdere blandt lønarbejdere. Som hun sagde: Den giver jeg ikke noget for; de skulle i stedet tage den der moralske oprustning til at opruste sig fagligt som undervisere. Se, professionalisme, sagde hun, det er, når man er underviser; og være god til sit fag. Det skulle de tage og gøre i stedet for at gå og pynte sig med moral og så bare lade det andet ligge. Den slags kan jeg ikke tage alvorligt, sagde hun, og den er der ingen, der køber, heller ikke nogen ordentlig dansk skolelærer.

Og jeg blev helt bange, hvad så med sådan nogle forhærdede tidselgemytter, der går til kongres, tænkte jeg. Hvad køber de, når det sker dér? Og når min kone har pustet sig op, så ved jeg af gammel skade, at så skal jeg passe på. Så for husfredens skyld stak jeg piben ind og sagde til hende: Ja, du har sikkert ret - men. Det hører med til billedet, og det skal jeg komme tilbage til bagefter; nu står jeg og tager en del ud af det for at nå det hele, men det hører med til billedet, at et par dage efter tog jeg en frygtelig hævn. Konen måtte ned til tælling, hun var fuldstændig færdig og gav op helt uden noget og sagde: Det kan jeg godt se - du har ret. Sagen, den er der; men, sagde hun, det med ordene, de store ord, det der ordsqualder, det kan man ikke; det duer ikke. Så sagen er der, men ordene, det duer ikke. Så det kommer aldrig nogensinde videre, svor hun på.

Og som sagt, jeg stak piben ind, og det, jeg så vil spørge om, det var: Hvad kunne jeg have sagt til min kone, hvis jeg nu ikke havde ventet et par dage og så gået og tænkt på, hvordan jeg skulle få givet hende én, så det gjorde indtryk?

Hvad kunne jeg have sagt, hvis jeg skulle være gået direkte til forsvar for sagen? Det turde jeg ikke sige, men det tør jeg altså godt sige her - og nu håber jeg, det går. For det, min kone sagde, var jo, at de skal kunne deres kram - og det er jo ganske rigtigt. Men så kommer spørgsmålet: Hvad er en dansk skolelærers kram? Hvad er det, det går ud på?

Er det det samme kram? Og derpå er svaret jo, at min kone ikke har forstået, hvad det handler om. Fordi danske skolelærere ikke er, som hun og jeg, undervisere. De underviser og bruger megen tid på undervisning, men de er ikke undervisere. Målet for dem er ikke at frembringe underviste elever og er ikke at levere undervisning; det er noget andet, det er noget helt andet, og det er noget andet og langt vigtigere, der er på spil, når vi taler om danske skolelærere, vil jeg mene, og det er også det, som, vil jeg mene, professionsidealet har at gøre med.

For lige at slå et par tangenter an på klaveret for at komme derhen, hvor min kone altså ikke lige havde været i sin tankegang. Så hørte jeg sidste år en klog, dansk skolemand, der gik på pension efter mange års virke i skolen, sige, at i skolen skal man træde varsomt, for der bliver mennesker til. Det er jo vel indgangen til det hele.

Som Aristoteles - der også var lærer og huslærer for hin berømte verdenserobreren Aleksander den Store. Aristoteles skabte ordet pædagogik, men det var også Aristoteles, der skabte et andet ord for jeres virke; og det ord, han skabte, var menneskeliggørelse.

Det er noget helt andet end undervisning. Undervisning med henblik på menneskeliggørelse er slet og ret noget andet end bare undervisning. Så spørgsmålet er jo så, for at komme videre derfra, jamen, hvad er det så, det handler om i den danske folkeskole, hvis vi skal tale på den måde? Og når det er menneskeliggørelse, så må man jo spørge, hvad er så det særlige ved et menneske? Det, I har i jeres hænder?

Jeg vil tage udgangspunkt i min lille datter Cecilie, der går i 4.C på Risskov skole i Århus. Når hun kommer hjem fra skole, så spørger jeg hende: Cecilie, hvad har du lært i skolen i dag? Hun siger, som børnene i Århus siger: Søde lille far, og så kommer hendes svar - jeg ved ikke, hvad man siger der, hvor I andre kommer fra. Og for nylig kom jeg for skade til at sige: Cecilie, hvad har du lært i skolen i dag? Og det, hun sagde, det var: I skolen i dag, søde lille far, har jeg lært, at jeg er skabt af Gud, for Gud har skabt mennesket, og jeg er et menneske, ergo: Gud har skabt mig.

Så sagde jeg: Det må jeg nok sige, har Lisbeth lært dig det? Det lærte jeg godt nok ikke selv, da jeg gik i skole, men der skal også være mulighed for pensumudvikling i folkeskolen. Og så sagde hun: Jo, det havde Lisbeth lært mig. Og jeg spurgte hende: Sagde Lisbeth også, hvor hun havde det fra, det med, at Gud har skabt mennesket? Ja, sagde hun, Lisbeth siger, det står lige allerførst i Biblen i noget, der hedder Første Mosebog; men Lisbeth havde ikke tid til at læse det højt for os, sagde hun, så hun nøjedes med en sammenfatning af højdepunkterne.

Og så kiggede hun på mig, den lille pige, og så sagde hun: Far, har du tid? Kan vi læse det sammen? Og jeg havde tid, og jeg fattede Biblen og tog min pige på skødet, og vi læste - og det er jo en fantastisk tekst.

Den er 5000 år gammel i mundtlig overlevering, og de havde søreme en god dag, de gamle jøder med sandaler på, da de tænkte den ud. Og hvis man læser i den så langt, som skolelæreren Lisbeth deroppe og Paven gør - og herregud, det er kun til øverst på side 2, så har de fået nok - så er der noget om snakken, idet øverst på side 2 står der: Og Gud skabte mennesket i sit billede, i Guds billede skabte han det, som mand og kvinde skabte han dem. Men det, der er tale om her, Adam og Eva, det er overhovedet ikke mennesker; de har intet med mig at gøre, jeg kan slet ikke kende mig selv i dem, det er to dyr. Det er to dyr, der i modsætning til de andre dyr kunne tale lidt, og de fik lov til at give de andre dyr navne, og de kunne tænke en smule - men de har intet med mig at gøre, eller med dig at gøre. Intet som helst.

Og så gik vi videre i teksten - og nu kan I jo selv bedømme - tænk alligevel, det er til at blive ydmyg over, at der skulle henrinde 5000 år, fra at de udtænkte den tekst, og så til at der for første gang var to mennesker, der fattede meningen med den, og det var min datter og mig selv, i al beskedenhed.

Og det, der står her - døm selv, men det, der står her, det er: "Men Gud Herren bød Adam, af alle træer i haven har du lov til at spise; kun af træet til kundskab om godt og ondt må du ikke spise. Den dag, du spiser deraf, skal du visselig dø. Men slangen var træskere end alle markens andre dyr, som Gud Herren havde gjort, og den sagde til kvinden: Mon Gud virkelig har sagt, I må ikke spise af noget træ i haven? Kvinden svarede: Vi har lov at spise af frugten af havens træer; kun af frugten på træet midt i haven, sagde Gud, må I ikke spise, ja I må ikke røre derved, thi så skal I dø. Da sagde slangen til kvinden: I skal ingeni lunde dø, men Gud ved, at når I spiser deraf, åbnes Eders øjne, så I bliver som Gud til at kende godt og ondt. Kvinden blev nu var, at træet var godt af spise af, en lyst for øjnene og godt at få forstand af, og hun tog af dets frugt og spiste og gav også sin mand, der stod hos hende, og han spiste. Da åbnedes begges øjne, og de kendte, at de var nøgne. Derfor syede de figenblade sammen og bandt dem om sig. Da dagen blev sval, hørte de Gud Herren vandre i haven, og Adam og hans hustru skjulte sig for ham inde mellem havens træer. Da kaldte Gud Herren på Adam og råbte: Hvor er du. Adam svarede: Jeg hørte dig i haven og blev angst, fordi jeg var nøgen, og så skjulte jeg mig. Da sagde Gud Herren: Hvem fortalte dig, at du var nøgen? Mon du har spist af det træ, jeg sagde, du ikke måtte spise af?" - Og der har vi det med rene ord. Jeg ved ikke, hvis jeg må bruge dig som eksempel, om det var jødernes Guds mening, at du skulle sidde her i dag i Falkoner Centeret; men ud fra teksten var det jo bestemt ikke meningen, at du skulle sidde her i dag og vide, at du sidder her. Og forholde dig til dig selv som til en, der sidder her".

Hvad er det, han siger, da Adam siger: "Jeg var nøgen, og så blev jeg angst og skjulte mig?" Så siger jødernes Gud: "Hvem fortalte dig, at du var nøgen? Mon du har spist af det træ, jeg sagde, du ikke måtte spise af?" Og de gamle her, de slår jo lige ned på det afgørende. Da de skulle sige, hvad der er det særlige ved mennesket, da lader de dem spise, ikke af Kundskabens Træ, det findes ikke, men af det træ, der giver kundskab om godt og ondt. De fik meget mere sprog; de fik vore moralske begreber, og dem er der mange af: beundring, taknemmelighed, skyld. De gamle nøjes med begrebet skam. Hvad er det, der sker med en, når man er blevet menneskeliggjort og har fået de begreber? Ja, man kan i tanken - det er det, der står her, det er: da åbnedes deres øjne, og de kendte, at de var nøgne. Man kan i tanken træde uden for sig selv og se sig selv udefra, og se, at man er én ting og gør én ting og siger én ting, men at man kunne, og måske ligefrem skulle, være og gøre og sige noget andet, end det man er.

Og derfor syede de figenblade sammen og bandt dem om sig. Hvad er det, Kierkegaard siger: Liljen på marken og fuglen under himlen, deres liv lever sig af sig selv. Menneskelivet er underligt; det er det eneste liv, vi kender, som ikke lever sig af sig selv, men som skal leves. Og hvorfor skal vore liv leves? Ja, det er jo fordi, vi fik den der forunderlige evne. Vi er ikke bare, hvad vi er, men vi har at forholde os til os selv.

Og her har vi jo ud fra det væsentligste spørgsmål, som noget menneske nogensinde står overfor her i livet. På vejen igennem mit liv står jeg ved korsveje, og der er det enten - eller; og jeg kan leve mit liv videre på den måde eller på den måde. Og så kommer spørgsmålet: Hvordan skulle jeg leve mit liv videre? Og det kan vi generalisere til spørgsmålet: Hvordan skulle jeg leve mit liv, det liv, der ikke lever sig af sig selv? Er der noget spørgsmål for et menneske, der er mere væsentligt end det spørgsmål: Hvordan skulle jeg leve mit liv?

Og derpå er svaret nej, og jeg kan næsten ikke nære mig; jeg har her den smukkeste og dybeste bog, der er skrevet på dansk i det her århundrede. Den er skrevet, går jeg ud fra, af et medlem af Dansk Skolelærerforening, jeres kollega Martin A. Hansen. Og den handler om en kollega til jer, Johannes Vig, derude på Sandø. Og den starter med: "13. marts, og en tåge så tyk, at man kan røre i den med

en slev, skjuler helt Sandø. Nu er øen også kun en halv mil bred på den lange led og en fjerdingvej på den korte; men tågen dækker også isen, der ligger milevidt ude omkring øen. Isen har lukket os inde med os selv i fyrretyve år. I fyrretyve år - tja, et menneske kan måske også være sådan en ø." - Og lidt længere henne, der kommer det: "Se det var spørgsmålet, der ramte mig: Hvordan skulle jeg leve mit liv?"

Det er, hvad bogen handler om. Spørgsmålet - hvordan skulle jeg leve mit liv - når jeg stiller det, hvem er den eneste i verden, der kan besvare det? Det er mig, fordi svaret er ikke ord, men med åbne øjne at leve sit liv på én måde og ikke på andre. Så jeg står ene, og det gør du også, med det spørgsmål.

Og så kommer jeres åndelige bagmand, Grundtvig. Da Grundtvig blev til Grundtvig i 1832, da var det jo ikke mindst det spørgsmål: hvordan skulle jeg leve mit liv? Og jeg citerede Grundtvig før, at der står vi ene, vi mennesker, med det spørgsmål. Det, som Grundtvig jo siger, det er: Behøver vi at stå alene med det spørgsmål, vi mennesker? Og hans svar er nej, fordi vi mennesker har den nådegave, at vi kan åbne et vindue til hinanden og mødes og føre den livsvigtige samtale om menneskelivet, det liv, der ikke lever sig af sig selv.

Og det vi samtaler under dér, det er ikke: hvordan skulle jeg leve mit liv, men det er: hvordan skulle et menneske leve sit liv.

I alle kulturer til alle tider har mennesker haft det spørgsmål hængende over hovedet, og langt den mest udbredte måde at gå til det på, det er, at man har en brugsanvisning, som man giver videre til børn og unge og til hinanden. Typisk en religiøs brugsanvisning på, hvordan et menneske skulle leve sit liv. Og nu kommer vi til jer, den danske folkeskole, fordi hvad er det, der kendetegner dansk kultur? Og der vil jeg mene, at vi er vel det folk, der er længst væk fra at have en brugsanvisning at række videre til mennesker.

Så hvad er det, vi har at give børn og unge i skolen, når vi ikke har en brugsanvisning? Det, vi har at give dem, det er mennesker, det er lyslevende mennesker, det er voksne mennesker, der har fået forstand af livet, fordi de har haft skade af deres liv på mange måder og har tænkt over deres liv, og har gjort sig tanker om, hvad der gør et liv værd at leve for et menneske, og hvad livet handler om. Og hvad er det, Grundtvig siger, der er det afgørende i skolen? Det altafgørende i skolen? Og hvad er det, der står derhenne på jeres logo? "Vi lærer for livet". Og det, han tænker på, Grundtvig, det er jo menneskelivet.

Meningen med jeres arbejde som danske skolelærere, hvad er det? Ja, det er at vække disse mennesker. Vække dem til hvad? Til kristenlivet? Nej, vække dem til menneskelivet. Hvis I først formår at vække et menneske, så skal I ikke bekymre jer; så kommer læretrang og virkelyst og alt det andet af sig selv. Det er det altafgørende at vække mennesker til livet, at oplive og oplyse til menneskelivet. Hvad nytter det et menneske, hvad gavn har det af, at det suger alle mulige kundskaber til sig - og jeg har efterhånden desværre kendt mange, der har gjort det på det allerhøjeste plan, og står tilbage fuldstændigt uegnede til at leve et menneskeliv - hvad nytter det et menneske? Og derpå er svaret: Intet. Så det afgørende i skolen, det er at have med dem at gøre som mennesker; at stræbe efter at vække dem som mennesker og sætte dem i gang med at forstå, hvad det vil sige at have et menneskeliv og tage det alvorligt, og gå videre derfra i små skridt, sådan at man kan komme videre der.

Og en dansk skole, vil jeg mene ud fra vores tradition, det er ikke en læreanstalt, som de er i Holland og i Finland og andre steder. Den danske skole, den er i vores tradition først og fremmest en oplysningsanstalt, hvor det handler om at oplyse om menneskelivet, og så selvfølgelig i anden række at bruge undervisningen og faget og samværene til, via den oplysning, at få en vækst i gang hos det menneske, også på den måde.

I Danmark er der vel mange børn, der derhjemme ved spisebordet får disse skub i retning af at komme i gang med et alvorligt menneskeliv. Men der er vel også mange, der får stene for brød. Og meningen med vores folkeskole er vel, at intet barn skal vokse op i Danmark uden at have mulighed for at komme hen i en sammenhæng, hvor den samtale og det sam-vær, der er der, handler om de ting, og man får det skub på vejen ind i de afgørende. Det er simpelt hen en livsvigtig interesse for ethvert barn i Danmark, og der vil jeg mene, at det må indgå som en kerne i et professionsideal for danske skolelærere, som er lærere og ikke undervisere; som har at gøre med børnene på en helt anden måde via deres undervisning, at have det stillet op.

Og nu turde jeg ikke læse den pind op for min kone, som handler om det. Men pinden, det hedder det næste - og jeg er flov over ordene, det er altså pinligt med de ord, men det er svært at finde andre ord: "Læreren vil i sit virke som underviser, opdrager og vejleder stræbe efter at fremme den enkelte elevs værdifulde vækst og udvikling som menneske. Læreren har som mål med den enkelte elev, at denne forlader skolen som et selvstændigt tænkende, oplyst, ansvarligt, socialt indstillet og livsdueligt menneske, der har lært at lære og har tilegnet sig de fornødne almene skolekundskaber og færdigheder. Læreren vil betragte den enkelte elevs udvikling som et mål i sig selv og indrette sine undervisningsmål efter elevens evner og behov". - Så er der lidt mere, men skal det med, hvis man skal sige noget om, hvad man står for som dansk skolelærer; det særlige? Skal sådan noget med, at man er forpligtet på den måde? På mennesket i eleven, og på noget, der er en livsvigtig interesse hos det menneske, og som for guds skyld skal være kernen i det, man gør der? Det er der nogle, der mener, og jeg mener det egentlig også selv. Og jeg synes, det ville være en forfærdelig skam, hvis man i den danske folkeskole vender det ryggen.

Det fører videre til den næste, som jeg, lige inden jeg går videre, siger: Jeg tror egentlig, at det er vigtigt, at man her fra skolen toner rent flag. Hvor mange almindelige danskere som jeg selv, der sender deres unger hen i skole, hvor mange får henne i skolen at vide, at det er ikke bare undervisning, det handler om, men det er noget andet? Hvor meget hører man om i skoledebatten, der kører i medierne, hvor der bliver klaget over, at skolen er måske en ringere læreanstalt end de anstalter, man har rundt omkring i andre lande? Hvor meget hører man det også fra skolens side, at man siger: Jamen, vi har jo en hovedopgave, der er vigtigere, og som er livsvigtig for børnene, hvor vi endelig ikke må svigte. Og det handler i høj grad også om kvalitet der at se på den side af sagen. Men hvor mange forældre, hvis man spurgte dem, når det kommer til stykket: Hvad er vigtigst for dit barn? At lære en række kontante ting, eller at kunne forlade skolen som et opvakt, oplyst og livsdueligt menneske? Så er jeg ret sikker på, at langt de fleste danskere ville sige: Det sidste. Hjælp med til det, så har du gjort, skolelærer, hvad det handler om.

Det næste, jeg skal have fat på, vil jeg lige illustrere med en lille beretning. Det er en anden pind i professionsidealet, som jeg også mener, I er dybt forpligtede til.

Jeg var i Holland - jeg er medlem af en forskergruppe under EU om etik og genetik - jeg var til et møde i Holland; vi boede på et hotel inde i Amsterdam. En af dagene kom min hollandske kollegas datter, hun går i 7. klasse, og hentede sin far. Først henvendte hun sig til englænderen og sagde: Oh,

hello, professor det og det og konverserede englænderen på flydende engelsk, meget bedre end min dreng, der går i 3.g og har engelsk på højniveau. Bagefter gik hun hen til tyskeren og sagde: Schönen guten Tag, Professor det og det, og konverserede tyskeren på flydende tysk, også meget bedre end min dreng i 3.g. Og så gik hun hen til franskmanden og, så sagde hun: Bonjour, Professeur det-og-det, og det føg af hende, det franske.

Og jeg sad og blev helt bange: hvis hun går hen og taler dansk til mig, så hopper jeg i den nærmeste kanal, svor jeg. Men da hun kom hen, da talte hun altså tysk til mig, og det var jeg lidt ked af, fordi jeg er sønderjyde. Men bagefter spurgte jeg min hollandske kollega: Sig mig, hvad foregår her? Engelsk, tysk og fransk, så det sprøjter af pigen? Og så kiggede han på mig og sagde: Jamen husk nu på, at hun går i 7. klasse. Og så sagde han, hun har travlt, fordi i morgen skal hun komme med oplæg om de puniske krige, som hun læser på latin. (Den læste jeg i 3.g klassisksproglig). Og hun er så glad, siger hun, efter jul skal hun i gang med oldgræsk og læse Første Mosebog på koine-græsk; det gjorde jeg i 3. g klassisk - i 7. klasse!

Og jeg satte mig hen ved et bord og græd og tænkte på min lille Cecilie. Hun er mindst lige så kvik som den hollænderpige; hun kunne skære igennem, som en ostehøvl igennem mild ost, tysk engelsk, fransk, latin og græsk. Men hun går i verdens mindst ambitiøse skole, den danske folkeskole, hvor lærerne deroppe på Risskov går og overrisler hende nødtørftigt med nogle små ting og spilder alle de store evner, hun har. Hun kunne lære alt det der. Er det berigende for et menneske at lære tysk, engelsk og fransk og græsk og latin? Ja, det er fantastisk berigende. Er det berigende for et samfund, at der ud af skolens porte i slutte-de geledder går mennesker, der har lært alle de ting og går ud og bliver skolelærere og beriger deres medmennesker? Ja, i allerhøjeste grad.

Så jeg sad og græd over den sølle skole, min pige hjemsøger, og overvejede at skifte skole. Men da jeg havde grædt lidt, kom jeg til at tænke på min Martin, der går i 3.g som sagt. Dengang han gik i 4.-5.-6. klasse, da kunne han ikke engang følge med i den smule, man tilbød ham der. Og jeg kom til at tænke på, at jeg er sikker på, at ca. halvdelen eller i hvert fald en tredjedel af alle børn i den hollandske skole, hvis elev jeg mødte, de forlader skolen med én belæring om sig selv, nemlig: Jeg duer ikke.

Og så kom jeg til at tænke på, hvad er egentlig idealet i den danske skole, den mest ambitiøse, offentlige skole i verden? Det er noget, I aldrig lever op til, men det er jeres ideal, vil jeg mene: at ethvert barn og ungt menneske forlader jeres skole med den belæring om sig selv: Jeg duer også. Måske ikke på samme måde som ham eller ham eller ham eller hende, men på min egen måde, der duer jeg også.

Så der ligger jo et valg. Man kan jo godt lave skole i Danmark ligesom i Holland; det er bare en sag om at sende jer på førtids og så ansætte bachelorfolk, der kun kan tysk eller engelsk og de andre ting. Det kan vi da lave - hvis de vil have undervisning, politikerne, så kan de få det, det er ikke noget problem.

Men så er det slut med, at der står derhenne: Vi lærer for livet, og de andre ting. Der ligger da et valg. Og hollænderne har foretaget det valg med åbne øjne, og jeg håber, at I, i jeres fag med åbne øjne bekræfter det andet valg. At det handler om at hjælpe hvert enkelt barn til at komme så langt, som dets evner formår ud fra dets forudsætninger. At bidrage til, at der kan komme det meste og det bedste ud af hvert enkelt barn. Aldrig at opgive en elev, aldrig sætte dem ned bagi og sige, det kan ikke nytte med dig. Men altid at blive ved og hjælpe det enkelte barn til at komme så langt som

muligt. Skal det stå? Skal I skilte med det? At det er noget, I er forpligtet til, og det er også derfor, skolen ser ud, som den gør. Fordi man ikke smider folk ud og opgiver dem. Skal det stå i professionsidealet? - Det vil jeg mene, at det skal.

I 1814 blev jeres skole grundlagt af Frederik den 6., og brødrene Reventlow, der skrev paragraf 1, som lød: "Med samme omsorg og samme ansvar skal du antage dig ansvaret for ethvert barns opdragelse og udvikling". Der har vi den tanke, at skolen er forpligtet på den enkelte elev. Det handler om, at det er med samme omsorg og anstrengelse at hjælpe den enkelte, så langt det kan komme.

Og det, der står her i den her lidt pinlige, ordskvaldrende tekst, det er: Læreren vil med samme engagement påtage sig medansvaret for hver enkelt elevs opdragelse og undervisning. Og så går det længere ned der: Læreren vil give elever med større behov mere opmærksomhed og hjælp end elever med mindre, og bestandigt stræbe efter, at hver elev ud fra sine individuelle muligheder og under skyldig hensyntagen til andres behov når længst muligt i sin udvikling. Læreren vil fremme elevernes fællesskab, bibringe dem forståelse af fællesskabets værdier og de rette forhold mellem fællesskabet og den enkelte. Læreren vil dyrke elevernes menneskelige forskellighed, fremme elevernes værdsættelse af det samme og efterstræbe, at elevernes indbyrdes forhold bygger på ligeværdighed og gensidig respekt, at det er en grundtanke i vores skole.

Det næste punkt, jeg vil tage op, er, at det ud fra det her er et kæmpeansvar, man har som skolelærer. Jeg kan blive helt bange, når jeg tænker på min lille Cecilies lærere. Lærer de hende, at "Morgenstund har guld i mund", lærer de hende at "Elske de grønne lunde", lærer de hende, at historien er fascinerende, eller slår de lysten til historie ihjel hos hende, så hun forlader skolen som et historieløst menneske, der aldrig interesserer sig for sådan nogle ting mere?

Det er jo et kæmpeansvar, de har, de skolelærere. Der er vel nogle af hendes lærere, der kommer til at betyde - næst efter mig og min kone - allermest for det menneske i hendes formning og måske også i hendes senere liv. Det er søreme noget af et ansvar, man har der. Og skal man så ikke stå frem og sige, hvad man står for? Det vil jeg mene, og det, man står for der, det er, at vi står i den danske skole for, at det er den enkelte elev, og enhver er vigtig, og enhver lige så vigtig som enhver anden.

Og I skal vel ikke bare i skolen praktisere, som det hedder, demokrati, i folkeskolens formålparagraf og forberede til rettigheder og pligter i et samfund med folkestyre. Jeg vil mene, at folkeskolen er jo vores allervæsentligste institution, hvad angår at videregive til den nye generation de værdier, som vi står for i Danmark, og som vi lever for, og som vi kæmper for - "Dø, om så det gælder".

Og hvad er det for nogle værdier, som det handler om der, som man også, vil jeg mene, i et professionsideal skal have med?

Og i det, vi har sjælet om derude på Skarrildhus, der står det følgende: "Lærerne vil indøve eleverne i dansk, demokratisk livsform og folkestyrets værdier og principper. I den almene undervisning yder læreren et væsentligt bidrag til at indføre den opvoksende generation i samfundslivets grundstrukturer, virkemåder og folkestyre. Læreren ansvar herfor fordrer ikke blot formidling af den fornødne forståelse, de fornødne kundskaber og færdigheder, men tillige et klart engagement i samfundslivets grundværdier. Læreren vil forklare, levendegøre og i hverdagen praktisere danske,

demokratiske grundværdier, såsom tanken om ligeværd, respekten for det enkelte menneske, værdsættelse af menneskers individualitet, tankerne om socialt og medmenneskeligt ansvar, principperne om åndsfrihed og respekt for anderledes tænkende og en fredelig løsning og konflikter.

- Og så står der lidt mere: Ved sin indføring af eleverne i dansk, demokratisk livsform vil læreren bestandigt søge at fremme deres evne, lyst og ansvarlighed til at engagere sig i demokratisk medleven.

Er det noget, I er forpligtet på, er det en meget, meget væsentlig opgave, I har. At videregive til de nye mennesker de værdier, som man vil sige uden dem, ja så kan man godt lukke og slukke i Danmark.

Hvis næste generation ikke møder op og er dybt forpligtet, når det bliver deres tur til at køre Danmark på de værdier der, ja så kan det hele være ret så ligegyldigt. Det har ikke noget med undervisning at gøre; det har noget at gøre med væremåde, det har noget at gøre med grundholdninger, det har noget at gøre med, hvilke samtaler man går ind i, og hvad man sætter på dagsordenen i skolen i dagligdagen.

Men hvis man har idealer, og nu har jeg nævnt nogle af de her mulige pinde, så skal der jo også andet med, vil jeg mene. Fordi man kan jo ikke vække et menneske til livet, hvis man ikke selv er vakt. Og man ikke tænde ild under nogen, hvis man ikke selv brænder. Og man kan ikke oplyse nogen, hvis man ikke selv er et oplyst menneske.

Så det vil sige, hvis lærerne træder frem og siger: det vi vil med børnene, det er at bidrage til deres menneskeliggørelse ved at have med dem at gøre under det spørgsmål, hvordan skulle et menneske leve sit liv, og vække dem til livet, ja så må læreren sige, at så er min personlighed som menneske altafgørende. Hvad jeg har i mig, hvilke bøger jeg læser, hvilke samtaler jeg går ind i, og hvordan jeg udvikler mig som menneske, og hvor meget vægt jeg lægger på det - det bliver noget altafgørende.

Det behøver man ikke for at være en dygtig kirurg, for at være en dygtig tandlæge, og I kan nævne mange andre professioner. Men i lærerprofessionen, hvis det er den, jeg har forsøgt at skyde mig ind på, så bliver lærerens personlighed jo noget helt afgørende, og det vil si-ge, at et ideal for den gode lærer - det var det, jeg startede med, som min kone gjorde grin af, det var den der med, at læreren med sin personlighed og de andre ting, og med sin medleven i samfundslivet og vil være engageret og interesseret i kulturlivet og de andre ting.

Skal det indgå i idealet, at læreren siger, jeg vil på den måde udvikle min personlighed som menneske, fordi det er jo, hvad jeg har i mig som menneske, der er noget altafgørende for, hvad jeg kan give videre der? Og kan en lærer træde frem for folk og sige: Det er sådan, det er at være lærer, det er også en meget vigtig del af det? Og derpå vil jeg mene, der er svaret ja.

Men det næste det er jo også med lærerens -, det man praktiserer ud fra, den viden man har der. Og hvad er det nu for noget, man praktiserer ud fra? Hvis I læser i de svenske bud på noget lignende, der siger man, at man praktiserer lærergerningen på et videnskabeligt grundlag - det er noget i den stil.

Og det vil jeg mene, der tager vore svenske fæller fejl. Det er ikke et videnskabeligt grundlag, I bygger på, de af jer, der virker som lærere i Danmark. Det, I bygger på som lærere, det er heller ikke jeres uddannelse, den har de fleste af jer forhåbentlig glemt meget af, det er det, I bygger på i jeres dagligdag - det er da i allerhøjeste grad jeres egne refleksioner over jeres praksis. Det er meget populært i dag at tale om "Den lærende organisation", den der i nye situationer forstår at suge til sig af erfaringer. Og jeg vil mene, at det, vi har at gøre med, når vi har med danske skolelærere at gøre, så er det ikke på et videnskabeligt grundlag, de arbejder, det er "Den lærende lærer"; det er den lærer, der ud fra de mange situationer har forstået: det her gik ikke på den måde, lad mig prøve at gøre det på den måde; og med en, der har det problem, der skal jeg gøre det sådan og sådan.

Det er en viden, I har ved at reflektere over jeres praksis som lærere, det er den, I arbejder ud fra. Skal man i idealet sige, at det er sådan, det er, og slå det fast? Det er det, som denne her pind siger: Læreren vil reflektere over og aktivt udvikle sin praksis. Idet grundlaget for lærerens undervisning væsentligt er dennes egen reflekterede erfaring med undervisning, og læreren aldrig kan forlade sig på rutiner, men bestandig må udøve dømmekraft og evne til omstilling og fornyelse, vil læreren løbende udvikle sin faglighed og lærerpersonlighed. Gennem egen refleksion, dialog med kolleger og deltagelse i efteruddannelse vil læreren arbejde med sin selvforståelse som lærer, sine værdier og holdninger, vedligeholde og udvikle sine kundskaber, pædagogiske færdigheder og evne til at indgå i gensidigt berigende samarbejde. Det skulle også med, kunne man mene.

Og så kommer det næste, jeg lige skal rundt om, der også kunne indgå i et eventuelt professionsideal, og det er en medalje. Men det er en medalje, der ikke har en forside og en bagside: begge sider er lige vigtige, og - vil jeg mene - er helt afgørende vigtige for jer at stå fast på og stille jer frem og sige: værsgo, det er mig, og det er det, jeg står for.

Og det første, det er jo, at for at I kan praktisere som lærere i Danmark, så må I have - og det har I jo - en meget vidtgående metodefrihed eller pædagogisk frihed. Der er ikke nogen rutiner, der bare skal følges; der skal udøves selvstændig dømmekraft i nye situationer. Der er ikke regler, der er ikke planer, som bare skal sættes mekanisk i værk.

Hele tiden med nye mennesker i nye tider med nye situationer skal læreren kunne sno sig og kunne gøre det, som man forventer af læreren. Så det, læreren må have, det er sit eget ansvar til at skønne og til at vælge metoder til det. Så den ene side af medaljen her, det er den pædagogiske frihed. Men den anden side af medaljen, som jeg vil nævne, den hører man jo ofte, at den væsentligste kilde til jobtilfredshed for skolelærere, er, at man har sin frihed i den forstand der. Så det er vel en helt afgørende opgave for en fagforening at sikre, at værne om til den bitre ende, at den pædagogiske frihed, der er kernen i jeres stolthed over jeres arbejde, at den bliver ved med at være der. Men den pædagogiske frihed, den anden side af det, det er jo selvfølgelig ansvaret. Og det vil sige ansvarlighed.

Når man træder frem og slår på, at for at jeg kan virke som lærer, så må jeg have en vidtstrakt pædagogisk frihed, og den skal man værne om, jo også i en tid hvor der kommer nye ting, f.eks. lærerteam - hvordan går man ind der uden at miste sin pædagogiske frihed? Eller der kommer mere detaljerede lærerplaner, eller der kommer krav om kvalitetssikring, hvor man går ind og begynder at måle lærerne på nogle sider af det virke, som måske ikke er de mest relevante.

Det kan gøre, at læreren føler sin frihed taget væk, fordi man skal indrette sig efter de der kvalitetsnormer. Og vi har fået skolebestyrelser og andre, der kommer ind, og de kan også være et

anslag mod den pædagogiske frihed, så jeg vil mene, det er altafgørende at stå frem og sige, det her, det er os, og det må vi insistere på.

Men den anden side af medaljen, det er jo ansvarlighed. Og det er jo, at man er villig til at forklare sig over for forældre, over for arbejdsgivere og andre, at man er villig til at svare for sig, og har ansvar i den forstand.

Og det er der også en pind med, hvor der står, at: "Læreren indestår personligt for, at de betroede opgaver udføres bedst muligt. Idet læreren i alt væsentligt varetager sine opgaver på eget ansvar, vil læreren bestandigt være sig sit personlige ansvar bevidst og stå til ansvar over for de relevante parter. Læreren vil i dialog svare for sig, redegøre for sine mål, metoder, skøn og prioriteringer og stille sig åben over for andre muligheder for at redegøre for sin indsats og belyse sin kvalitet. Læreren vil værne om sin metodefrihed, hvad angår undervisningens tilrettelæggelse og udførelse og efter bedste evne selv løbende vurdere og korrigere sin undervisning. Læreren vil bestandigt værne om og hævde sin troværdighed, uafhængighed og integritet som underviser, opdrager og vejleder for børn og unge".

Så det skal vel også med? F.eks. når man vejleder mennesker, at man er en uafhængig vejleder, og ikke f.eks. er med til at skaffe så og så mange maskinsnedkere i Århus Amt, fordi der er brug for dem, eller på andre måder. Så det skulle også indgå i idealet.

Så er der nogle flere pinde i det ideal, vil jeg ikke gå ind på dem. Der er en, der handler om forholdet til forældrene; der er en, der handler om forholdet til kolleger; der er en, der handler om forholdet til den skole, man er på, og skolens demokratiske indretning.

Og det er nogenlunde, ville jeg selv og en del andre mene, sådan noget, man skal, hvis man overhovedet skal have et professionsideal. Så spørgsmålet er: Skal man overhovedet forsøge at arbejde med et sådant professionsideal, hvor man står frem og siger, det her, det er hvad vi står for - det er ikke altid, hvad vi går og gør, men det er et ideal; det er det, vi vil forsøge på; det er her, I har os? Skal man overhovedet det? Og det er jo en diskussion, I skal i gang med.

Jeg vil gerne lige nævne et par punkter, inden jeg holder. Og det ene er, at der jo er et alternativ. Der er et meget klart alternativ, og det er, så vidt jeg kan skønne, den vej, jeres islandske, norske og svenske kolleger bevæger sig, og det er i retning af professionsetik, idet man siger: Vi laver nogle regler for korrekt opførsel som lærer. Det er noget med tavshedspligt, det er noget med at respektere børnene og ikke diskriminere, og en række udmærkede ting. Så vores etik, det er det der.

Men de punkter, man nævner der, det kunne lige så godt være sygeplejersker, det kunne lige så godt være læger, det kunne lige så godt være mange andre. Så det ikke en lærerspecifik etik. Man nævner de ting, som i al almindelighed forventes af folk, der skal hjælpe andre på bestemte måder. Og det, man også gør - og derfor ligger der her et enten-eller. Hvis man vælger at gå vejen i retning af professionsetik - og det kan laves rimeligt let og uden de der store, svulstige ord, jeg har stået og læst op her - det, man på den måde definerer, det er læreren som underviser.

Det er det, jeres kolleger i de andre lande har gjort, det er undervisere. Det er professions-etik for undervisere. Så hvis man går den vej, så vender man altså ryggen til tanken om, at danske lærere er noget særligt. De er lærere, de underviser godt nok, men de er lærere først og fremmest. Så der

ligger et enten - eller. Vil man gå den ene vej eller den anden vej? Vil man være lærer, eller vil man forstå sig selv og forklare sig selv og præsentere sig selv som undervisere, punktum?

Og det næste valg, ja, det er jo det med ordene. Og her ligger også, vil jeg mene, et enten - eller. Og min kone hun grinte af ordene, og mange af jer har sikkert siddet og tænkt: Kors, sikke da nogle ord, det kan vi da ikke. Tænk, når børn, hvis man laver sådan noget her, når børnene starter i skolen om 4-5 år, at Lisbeth stiller sig frem for forældrene og siger: Jeg vil gerne lige vise jer, hvad det er, jeg som skolelærer forsøger at stræbe efter i mit arbejde. De vil jo dø af grin, vil de ikke det, når hun står og siger sådan nogle ting? "At have med dem at gøre som mennesker" og "forsøge at vække dem til menneskelivet" og alt det med ligeværd og alle de andre ting.

Så vil de jo sidde og sige: Kom nu til sagen. Lærer vores børn noget her, eller lærer de ikke noget? Så de store ord, som skræmmer mange, hvad med dem? Og der vil min mening være, at jamen, hvis det er store og vigtige ting, man taler om, så må det godt runge lidt af malm - så skal man ikke være bange for de store ord. Man skal sådan lige over lidt skyhed for dem.

Men det må godt være store ord, hvis det er store ting. Hvis man kan stå inde for, at det man går og gør er store ting, der sætter skel i menneskers liv, og hvor børn er dybt, dybt afhængige af de lærere, de har, om de lærere kender deres besøgelsestid og vil leve op til det, det handler om at være lærer. Det er da store ting, og man bliver helt - jeg er søreme glad for, jeg ikke er skolelærer. Man bliver helt uhyggelig til mode ved at tænke på alt det ansvar der.

Så hvis det er store ting, man har at gøre med, så skal man da ikke, vil jeg mene, være bange for store ord. Men der ligger jo også et enten - eller. Og man kan dæmpe det sprogligt meget ned, men hvis man gør det ret meget, så forsvinder kernen i det, så bliver det måske undervisningen igen. Det sidste punkt af dem her, jeg vil tage fat på, det er: I står jo søreme over for mange enten - eller i jeres fag. Jeg vil sige, der er jo nok til hele ugen, når man ser på, hvad danske lærere står overfor. Bare lige for at remse op, når man sådan kigger lidt i avisen: Der er alt det der med IT-oprustningen, der er politikere, der siger, at det ville da være forfærdeligt, hvis Danmark revner i et a-hold, der kan alt det der med Internet, og et b-hold, der bliver afhængig. Så nu skal vi bruge alle ressourcerne til at købe maskiner, og vi skal bruge alle lærernes efteruddannelsesressourcer og alt, hvad de har i deres hjernekapacitet endnu, til at lære dem alt det der, så de kan lære eleverne det.

Det kan I sagtens bruge 10 år på, og det bliver måske sjovt, men det er et enten - eller, det er et valg. Den anden udfordring, I står over for, det er jo at integrere elever med andre sprog som hovedsprog og fra andre kulturer osv., det er søreme også en kæmpeopgave. Og så er der en kæmpeopgave, der hedder Internationalisering, at få vores skole rettet lidt i retning af andre skoler i EU osv., så det er jo kæmpestore opgaver og som sagt, det rækker til hele ugen, det er der ingen tvivl om.

I står der, både den enkelte lærer, hvad man vælger sig ind på, og I står som Lærerforening også der, vil jeg mene, over for et enten - eller. I kan meget let risikere at miste jeres sjæl. Hvis I går ind i de ting uden at sige, vi må gøre noget for også at få vores sjæl som lærere med, sådan at vi ikke i alt det nye og spændende og det krævende, at vi går ind og dit og dat og ender med at stå som nogle undervisere, der kan de ting, men ikke længere som danske skolelærere, og I må pille de der logoer ned.

Så der har I et valg også, vil jeg mene, og i det valg, i den situation, der kan man sige, at der kunne det jo være en god ide med en proces, i hvert fald, omkring professionsidealer, eller et

professionsideal for den danske lærerstand. Der kunne det være en vigtig ting at få sjælen med i den udvikling der. Og det kunne måske ligefrem, hvem ved, være en god ting, hvis der også kom noget ud af det. Men det er jo så måske noget andet.

Og så vil jeg slutte af og takke for jeres opmærksomhed med at sige, at da min kone havde grinnet over de store ord og ordskvalderet og alt det der og sagde, at det er jo undervisere li-gesom dig og mig, de skal bare kunne deres kram og undervise ungerne ordentligt, og det kan man af og til have sine tvivl om - da hun sagde de ting og grinte af det her; da var det jo, jeg valgte for husfredens skyld at stikke piben ind.

Men, som jeg sagde, jeg tog en frygtelig hævn et par dage efter, og da gik konen ned til tælling, og så var det slut. Det, jeg sagde, det var: Kirsten, kan du huske det, du har fortalt mig om frk. Sørensen? Og så kiggede hun, og så sagde hun ja. Og frk. Sørensen, det var en skolelærer i Åby skole, hvor min kone gik, da hun var i sådan en kritisk alder, hun var 12-13 år og høj og ranglet og blev gjort til grin af de andre. Hun var kun en pige, så hun skulle nok ikke videre her i skolen. Hendes storebror var godt på vej til at blive ingeniør, og det var familiens drøm. Så forældrene derhjemme syntes ikke, hun skulle noget som helst. Hun var forelsket i bøger, og hun elskede sprog, men forældrene bakkede hende ikke op, og kammeraterne drillede hende, hun havde meget lidt tillid til sig selv. Hvem var det, der kom ind der og kom til at betyde rigtigt meget for det menneske, Kirsten er blevet til? Ja, det var frk. Sørensen. Det var en skolelærer, der gav hende selvtillid og gav hende bøger og ligefrem læste med hende efter skoletid nogle gange - det ved jeg godt, det er ikke professionelt mere - men det var frk. Sørensen. Da min kone gik og blev til menneske, det menneske, hun blev til, der har frk. Sørensen, læreren fra Åby skole, en meget, meget afgørende finger med i spillet. Se, det var en lærer. Og da hun tænkte på det, så sagde hun: Ja, det kan jeg godt se. Det er ikke kun undervisere, det er jo noget andet, det handler om. Og det er det vel den dag i dag, går jeg ud fra.

Ja, tak skal I have. Mange tak.